

ТРИБЮНА REVUE HEBDOMADAIRE UKRAINIENNE **ТРИБЮНА**
Число 44 (302) рік вид. VII. 22 листопада 1931 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 22 листопада 1931 року

Сьогодні минає десять літ, коли в містечку Базарі на Волині большевики, захопивши український повстанський відділ, ростріляли з кулеметів триста п'ятьдесят дев'ять українських патріотів. Виснажені довгими переходами, серед лютих морозів, обдерті та голі, ці патріоти сміливо прийняли смерть, будучи оточеними з всіх боків ворогами. В момент стрілянини, що розпочалася, ці герої зачали співати український національний гімн: «Ще не вмерла Україна...» І з цими словами падали в зарані приготовану могилу. Листопадовий холод вечера, що наступав, злився з холодом смерти, яка забрала до себе триста п'ятьдесят дев'ять жертв.

Згадуючи цю подію, яка вже обертається в прекрасну легенду, згадуємо ми з найбільшою пошаною ці триста п'ятьдесят дев'ять чистих постаттів, що життя своє принесли на вівтар батьківщини во ім'я ідеї державної незалежності нашої.

Найпречиста пам'ять про них буде вічною во віки віків, найприклад їхній незрівняний буде перед очима кожного українця, що в серці своєму має ту ж ідею, що мали ці герої.

Згадуючи в ці сумні роковини цих мучеників, скажімо собі: любимо батьківщину так, як любили її ці смертники, любимо чисто і щиро... Будьмо достойними їх у майбутній боротьбі, будьмо такими ж хоробрими і відважними, здібними прийняти смерть, коли це буде потрібно, так, як прийняли вони...

Схилимо чоло перед пам'яттю їх і пам'ятаймо, що вони кличуть до помсти, до перемоги, до здійснення тої ідеї, за яку вони загинули.

* * *

12-14 листопаду відбувся процес в Парижі над убивцею грузинського політичного діяча, члена уряду Грузинської республіки, Ноя Рамішвілі. Цивільну сторону представляв відомий французький адвокат Моро-Джіафері, убивцю Чануквадзе захищав адвокат Торес. Процес тривав три дні і скінчився засудженням убивці на 10 років в'язниці.

В момент убивства Ноя Рамішвілі ми вже висловили, разом з своїми співчуттями, і свої думки що-до мотивів убивства. Всі пояснення убивці, які він висловив в момент арешту і які тепер твердив підчас процесу, не покривають ваги і значіння доконаного ним злочину. Так само і на процесі адвокат Моро-Джіафері сказав, що, хоч він не посідає прямих даних про те, що автором фактичним убивства була біль-шевицька Москва, одначе, він глибоко переконаний в цьому; він сказав, що та рука, яка з темряви направляє убивцю, і після убивства залишається в темряві, і викрити її не легко. Так само Моро-Джіафері розбив і спроби убивці та його захисників, направлені на сплямвання пам'яті убитого та взагалі чесного імені грузинського народу.

Між процесом Чануквадзе і процесом Шварцбарда існує багато аналогій, які кидаються у вічі, а з них головні: мотиви вбивства і мета вбивства. Вони тотожні. Але що-до вироку, то грузини опинилися у більш щасливому становищі — тепер присяжні засудили вбивцю Чануквадзе, тоді ж Шварцбарда — виправдали.

Висловлюючи наше вдовolenня з засуджуючого вироку, який дає моральне задоволення не тільки грузинам, але і всім тим поневоленим народам, що борються за свою свободу, мусимо сказати, що найбільшим задоволенням і найбільшою втіхою, як для Грузії, так і для України — буде здобуття державности, грузинської й української, як справедлива рекомпенсація за содіяні ворогами злочини супроти цих народів.

Пам'яті М. Галущинського*).

I.

Серед тих втрат, великих, трудно замінимих втрат, які за останні роки понесені нашим громадянством, втрата Михайла Галущинського, мабуть є найбільш болючою та незаплатною. І хоч ми всі добре, анаємо

*) З промови, виголошеної на Академії р-д. клубу у Празі 13. XI.

що саме на ці останні роки припадають в найбільшій мірі вияви залізного закону зміни чинного і активного покоління, того покоління, що в попередню добу виносило на своїх плечах тягар українського національного відродження, що ми чуємо постійно голоси та спостерігаємо вияви нових сил, тим часом при кожному новому відході з поля боротьби старшого видатного нашого діяча ми зазнаємо гострі почуття душевного болю, моральної кривди і несправедливості...

Особливо ці почуття обгострюються, коли невмолима стихія забирає від нас людину в повному розцвіті своїх сил, талану, здібностей та набутому попередніми роками великому життєвому і громадському досвіді.

А така саме і втрата М. Галушинського на 53 році його життя.

Тут мабуть самі послідовні прихильники гасла «ширше дорогу молодим силам» погодяться з тим, що це життя обірвалося, що ця праця припинилася як раз тоді, коли від них можливо було чекати найбільш позитивних та корисних наслідків, коли батьківщина могла сподіватися від них максимальної продуктивності. Особливо це треба мати на увазі, що в особі М. Галушинського Україна мала громадського діяча того типу, який характеризується постійним поступом, постійним поглибленням своїх концепцій та розумінням тих завдань, що стоять перед нами на шляху нашого державно-національного визволення. Він більше, як хто інший розумів потребу йти в рівень з тими новими течіями, що висунула на чергу дня українська революція, яка як не в доконаному факті, так принаймні в ідеї об'єднала українську націю в одному загальному прагненню до держаної самостійності, і навіть старався зрозуміти самі останні тенденції, що так легко опановують зараз сучасну українську молодь.

В одному з своїх романів Анатоль Франс кинув дуже цікавий та багатозначний парадокс з приводу влади над нами, над нашим свідомим та підсвідомим світоглядом, нашою чинністю та нашими почуттями *мертвих*. «Мертві володіють нами», каже один з його героїв, як часто це у нього трапляється, вчений доктор, філософ. Коли ми згадаємо, каже він, що більшість людности, то суть мертві, коли ми зважимо, що всі *кращі* люде та всі *герої* знаходяться по той бік життя, то ця влада тих, що одійшли від нас, стає особливо яскравою та сумно величавою.

Можливо, що в цьому парадоксі і є своя доля правди. Можливо, що та величезна сила історичної традиції, яку так поважають та шанують всі культурні народи і являється виразом цієї «влади мертвих». Але ми, українці, мабуть в найменшій мірі підлягаємо цьому песимистичному осуду франсовського філософа. Традиції свої ми шануємо слабо, минуле своє знаємо мало, а тих хто відходить від нас, дуже швидко забуваємо... До де-якої міри можемо бути горді собою: над нами мертві владу мають найменшу...

Мишу бути справедливим. Ми вміємо урочисто і мальовниче ховати тих наших діячів, що стихія смерти вибиває з наших лав. Всі потрібні обряди, проводи, промови, некрологи, все це носить відповідно урочистий, величний характер, але звичайно на цьому і кінчається.

Далі приходить черга дня і більше, чи менше забуття. Так було з іншими, так буде мабуть і з Михайлом Галушинським. Говорю це я не для осуду, або якогось зневаження наших звичаїв, або протесту проти нашого морального індиферентизму. Ні, від всіх цих мотивів мене віддаляє почуття великого, глибокого суму і жалю, яке огортає кожного при думці, що Україна втратила знову одного з найкращих і вірних своїх синів.

Подаю ж ці всі сумні думки свої, як свою скромну лепту його пам'яті з найбільш щирим бажанням, що б вона була вічною серед українського громадянства.

З вашої згоди дозволю собі трохи поширити дань його пам'яті і викликати у вашому уявленню де-які риси, де-які моменти з його характеру та праці. Щаслива доля дала мені можливість тісніше з ним познайомитися, зблизитися і оцінити його властиву особистість. Само по собі зрозуміло, що я не маю жадних претензій дати тут вичерпуючу характеристику його життя та діяльності. Ні, моє бажання, що б хоч на хвильку з за моїх слів, спогадів перед вами появилася тінь покійного Михайла Галушинського в своїй неповторній індивідуальності, бо всяка людина так саме, як і білінка, приходить на світ лише одна і неповторна.

II.

Михайло Галушинський народився в 1878 році в Чортківському повіті і походить з тієї верстви нашого українського народу, яка найдовше залишилася вірною своїй нації і яка мабуть найбільше причинилася своєю працею сама і через своїх синів до справи українського національного відродження. Тому у Галушинського завжди відчувалося якість органічне українство, та українська «стихія», що творить психологічну базу всякого справжнього патріота, що надає національного патосу всякому його чину, що творить з нього справжнього націоналіста, без сучасної модної пози, крикливої політичної істерики та ходульної злобности. Всякому, хто на самий короткий час приходив в стики з ним, ставало ясно, що для цього чоловіка українська справа є така ж органічна потреба, як повітря, сонце, і саме життя...

Ця стихія українського побуту, української землі визначила собою і весь життєвий шлях покійного починаючи з гімназійних та студентських років і кінчаючи його передчасною смертю. Тому він є організатор і провідник національних студентських організацій, тому він є одним з ініціаторів боротьби за український університет у Львові, тому далі в життю по закінченню університетських студій ми його зустрічаємо на всіх ділянках національної праці: культурно-просвітній, організаційній, та політичній, якнайбільш працьовитого та енергійного учасника різних товариств та установ, що не відступає ні перед якими труднощами буденної праці, не спляється навіть перед тим, щоб для організаційної праці в Золочевському повіті обійти весь повіт пішки.

На цьому важкому і часто тернистому шляху він зазнав багато

прикrostів, але мав і багато втіхи, особливо на тому полі, яке до найбільшій мірі відповідало його персональним властивостям, полі педагогічному та культурно-просвітньому, бо його діяльність, як директора Рогатинської гімназії, що під його керівництвом стала зразковою школою, і беззмінне головування з 1923 по самий день смерти у «Просвіті», найстарішому та найповажнішому товаристві у Галичині, не могли не давати морального задоволення, коли він бачив, що чужа і навіть ворожа опінія визнає його заслуги та віддає відповідну пошану.

На цьому шляху ми зазначимо лише де-кільки моментів, які, на наш погляд, особливо характерні для розуміння його вдачі та громадської фізіономії.

Коли, з вибухом в 1914 році великої війни, в Галичині почав організовуватися Український Легіон, що потім перетворився в військову організацію українських Січових Стрільців, то першим командантом цього легіону був як раз Михайло Галущинський, тоді вже відомий педагог та культурно-просвітній діяч. Він почував, що в цій війні важитиметься і доля України і що рішення цієї долі в той момент, коли покликано до чину військову силу, залежатиме також і від того, чи матимемо український нарід в руках зброю і чи зможе він спиратися також і на свою національну військову силу. Вже і тоді він добре розумів, де ховається найбільша небезпека для державно-національного відродження України, що воно прийде лише після зтяжної боротьби, а з ким ця боротьба розгорнеться, то в цьому напрямкові не було для нього жадних сумнівів.

Так саме для нього не було вагань, як поводитися йому персонально тоді, коли в 1924 році, за часів міністерства Грабського, посипалися на українські школи найбільш руйнуючі та зневажливі удари. Тому, коли в тому ж таки році вийшов відомий циркуляр про знесення української мови не тільки в зносинах гімназій з урядом, але і во внутрішньому розпорядкові школи, то це був Галущинський, який рішуче запротестував проти цього на відповідній конференції і свій протест підпер демонстративною демісією з своєї посади. Закінчилося все це його усунення з державної служби взагалі з одночасовим позбавленням права на емеритуру, себ-то засобів життя, бо жив він лише своїм педагогічним заробітком, а по-за ним не мав нічого ні для себе, ні для своєї родини.

Так, цей на вигляд лагідний, чаруючий в своєму обходженню з людьми чоловік, з своєю постійною начеб-то дитячою усмішкою на обличчю, вмів, коли вважав це потрібним, ставати до зброї сам, вести і загал до цього, був також він здібний і до безкомпромісного, рішучого протесту, навіть під загрозою того, що за це його позбавлять тяжко заробленого куска хліба. Але на таку чинність він, як і всякий видатний і відповідальний перед своїм народом діяч, вважав потрібним йти лише тоді, коли питання ходить про справжні народні цінності, коли події вимагають дійсно рішучого чину і тому мабуть ніщо не було так йому огидливе, як всяка буйно словесна поза, брязкотіння язиковою зброєю, не дивлячись на те, що він, як всі на цьому погожуються, був одним з найкращих та обдарованих українських промовців.

Ця чарівність в поводженні з людьми, ці його ораторські здібності, його привітливості та джентельменство були причинами його великої популярності. Вона також спиралася і на те, що ніхто так охоче не віддавався праці на провінції як саме Галущинський і ніхто так чемно не відгукався на всякі потреби провінції по приїзду на різні святкування та урочистості, як він. Але ця популярність в наших українських умовах мала і свій зворотний бік. Її у нас не дарують. Не дарували її також і Галущинському, який, як пише «Діло», був предметом «неперебірчової та негідної нагінки деяких осіб» з поза-партії і що «ця нагінка у великій мірі разом з іншими подіями, особливо паціфікацією та її наслідками, інтенсіфікувала розвиток його недуги, та загнала його у домовину». *)

.III.

Само по собі зрозуміло, що політичне «кредо» Галущинського в загальних лініях характеризувалося тією політичною концепцією, що лежала в основі програму партії, до якої він належав і якої «вірним та дисциплінованим членом» був до самої останньої хвилини, виконуючи «безапеляційно все, що партія йому доручила». Але, як людина, що стояла далеко вище пересічного рівня, він мав свої особисті політичні погляди, свої особисті симпатії політичні. Ці погляди та симпатії і утворили йому славу «політичного романтика», як він сам часто це підкреслював в своїх інтимних бесідах. «Вони всі вважають мене за романтика, мої думки рахують мріями, а я думаю, що може в них справжньої реальності більше, як в яких то будь практичних директивах».

Мушу тут відразу оговоритися. Як вже я раніш зазначив, в партії, до якої належав Галущинський, мало було таких дисциплінованих членів, як він і ця політична «романтика» його ні в яким разі не знаходилася в протилежності з практичною роботою партії. Це була, так мовити, політична педагогика, політичний дослід, шукання нових шляхів і для практичної політики. Тим часом ця саме «романтика» його для нас є найбільш цікавою.

Нема жадних сумнівів, що небіжчик був переконаним та послідовним українським державником і то державником того ще дуже рідкого на західних землях типу, що не мислить собі української самостійної держави інакше, як відбудованої в Києві. Це повинно, казав він мені нераз, бути центром прикладення всіх сил української нації, всіх свідомих її елементів, де б вони географічно не знаходились, до яких би уламків українського племені вони не належали. Соборність української держави повинна в першій черзі виявитися в соборному їй збудованню в Києві, і місцева боротьба за українські національні права та відродження ніколи не мусять затемнювати цієї основної мети. Мені уявляється, що це було основою особистого політичного світогляду Галущинського і ми бачимо, оскільки

*) «Діло», ч. 216 (12.872).

ки він справді є «романтичним», оскільки він випереджує той рівень, рівень політично-державної свідомості, на якому стоїть сучасне йому громадянство. Так, це поки що мрії, але для нього, як людини української стихії, педагога людських душ по покликанню, мрії—то є саме цінне в життю та діяльності людини...

Цілком природно, що при такій основній тезі свого політичного світогляду йому ясніш, як комусь іншому було видно, де є головний ворог того соборного українського відбудовання держави української. Ще в самих початках своєї діяльності, ставши до педагогічної праці в Золочевському повіті, він зустрівся з цим ворогом у вигляді вкорінілого там москвфільства. Протягом свого там перебування він його майже цілком ліквідував, але вже на цей що-денній праці він оцінив всю його небезпеку, а події нашої революції та зв'язаної з нею московсько-української боротьби тільки переконали його в тому, що тут є справді питання життя і смерті української нації. Тому то в його діяльності ми ніколи не зустрінемося навіть з самими найменшими нахилами до якого то будь москвфільства. Він більше, як хтось інший, встояв проти тієї політичної облуди, що широко залила було наші українські землі по-за межами УССР під час так званої «українізації», коли навіть де-яка частина наддніпрянської еміграції схилилася до того, щоб повірити в щирість нового українського курсу червоної Москви. Мабуть саме через це нікого так і ненавиділи в Харькові з посеред галицьких діячів, як Галушинського, і тому то мабуть головні удари західне-українського большевизанства були завжди скеровані проти «Просвіти», якої він був головою. Тому то такж при жалібному проводі покійного небіжчика до могили дзвонили дзвони на всіх українських дзвіницях, дзвонили навіть польські, і мовчали тільки дзвони... на Ставропігійській церкві *).

В зв'язку з цими постулатами та поглядами знаходиться і його розуміння польсько-української проблеми та сучасної польсько-української боротьби на західніх українських землях. Як відданий, стихійний патріот син своєї землі, він веде постійну і вперту боротьбу за права свого народу і, як ми бачили, він вміє постояти за них, не боючись ні тюрми, ні втрати всяких засобів до життя. Але поруч з тим, зараз же після постанови Ради Амбасадорів, Галушинський засвоює собі для сучасної що-денної політики ту позицію, яка уявляється зараз позицією всіх національних меншостей, що знайшлися під протекцією Ліги Націй. Я не боюся назвати цю позицію таким скомпрометованим і одіозним словом, як «угодовською». Не боюся тому, що в концепції Галушинського умовою угоди було завжди збереження національної гідності і ні при яким збігу обставин не переходження тієї межі, за якою «угода» обертається в «хрунівство». Невдячна і вже не тільки «романтична» позиція в сучасних умовах, але він мав мужність її обстоювати. Пам'ятаю одну з найбільш драматичних по змісту розмов з цього приводу. Перед осінню минулого року найбільш впливові чинники краю рішили, в зв'язку з новими виборами до сойму, стати на примирюючу

*) «Діло», ч. 219 (12.875).

псекицію, і зблизжачися до тієї лінії, що єхав в Галуциньський. Всі головні групові розходження були залагоджені і мали початися переговори для відшукання якогось спільного ґрунту та порозуміння. І саме в цей момент з небувалою силою вибухають саботажі і починається всім відома «пацифікація», в наслідок якої всі ті, що підготувляли переговори, і в тому числі Галуцинський, опинилися в тюрмі... Що ж ви думаєте, п. професоре, відступився я від своєї «романтики»? Але і в думці не мав, і зараз же після того, як вийшов з тюрми взявся за своє, хоч тепер тоя «романтика» є вже річчю небезпечною і для життя... Але ще більш драматичні ноти почувалися, коли небіжчику доводилося характеризувати другу сторону в переговорах, її зарозумілість, її несвідомість власних державних інтересів, її безнадійну сліпоту і що-до погроз сучасности і ще більше що-до майбутнього...

IV.

Серед тих промов, що були виголошені при похоронах Галуцинського, мою увагу особливо звернула промова посла С. Хруцького, в якій він говорив: «Михайло Галуцинський найчастіше зі всіх діячів відвідував Волинь, Холмщину і Полісся. Майже всі повітові міста, а подекуди і села мали щастя бачити у себе покійного чи то на курсах, чи то на освітніх святах, чи на зборах місцевих «Просвіт». І всюди своїм глибоким патріотизмом, високим ідеалізмом, небуденною інтелігенцією, великим знанням, рідкою сердечністю і надзвичайною простотою він з'єднував собі прихильність та здобував глибоку пошану і то однаково серед інтелігенції, як і в широких масах народніх». Я вже раніше зауважував цю особливу увагу та пошану покійного до потреб провінції, його органічну потребу бути в постійному контакті з тими меншими людьми, що творять українську справу на місцях і від яких в кінечному рахунку залежить її сила загальна і міць. Цей органічний та діловий демократизм, демократизм національної свідомости видимо був його природою і безсумнівно саме це він тягнув його з центрів національної праці до периферії. Але тут я хотів звернути нашу увагу ще на одну і може найбільш характерну рису духовної національної істоти Галуцинського.

Посол С. Хруцький підкреслює, що скрізь на Волині й Полісся, як в півітових містах так і селах, Галуцинський був так само вдома, як і в Галичині. Ми, які з ним зустрічалися в Подєбрадах, в Празі, Ужгороді, Буковині і по різних інших осередках, як еміґраційних так і автохтонних, мусимо признати, що і там він теж був вдома.

Не будемо закривати очей на труднощі та перешкоди нашій праці по консолідації української нації. Наші українські землі дуже довго були під ріжними заборами, ріжні частини народу жили і виховувалися культурно та політично під ріжними впливами. Коли наслідки такого розірвання трудно ліквідуються далеко більш розвинутими народами, — згадаймо тільки об'єднання та консолідацію Італії, то нам вона дається ще важче, коли ми знову всі розкидані і розібрані. Ще важче прохо-

дить ця праця і з-за внутрішніх перешкод і браку свідомости, бо коли де-які, здавалося б поважні діячі, договорюються до того, що «Галичане то ж не українці», то в цьому мусимо бачити не тільки хворобливу деформацию думання скремних дробидів, але такеж наслідки, сумні наслідки вікового, поділяючого частини нашого народу процесу. Мусимо це все перебсроти так само, як це зумів перебороти Галушинський. Він же зміг виховати в собі це справжнє і дійсне псчуття єдности української нації, цю дійсну єсбсрність українську, при якій він був серед українців, незалежно від їх псхсгжєння, тільки українцем, а на кожній українській землі псчував себе вдома і знахсдив спільну мсву та псрсзуміння. Мсжємо і ми, тим більше, що ми маємо перед своїм духсєм зсрєм заєжди цей назабутній приклад.

Більш того, не тільки мсжємо, але і мусимо. Україна зараз на передсдні єнсву великих псдій. Та рівєсага, що встановилася було в пєслєвсєєні та пєрєвєслюційні часи з зєкрєплєнням СССР та тимчасовим псдїлєм на свїті, встановлєним пєслєвоєнними трактатами, наявно зєхиталася. СССР на передсдні банкротєства та повної єкономичної катастроєфи, на Далєксму Схєдї бжє доходить до погрозових збройних кєсфлїктїв, Нїмєччїна пєрєживає, як найтяжчу кризу внутрішньої пєлїтїчної та зовнішньої єкономичної дєформації... Вєсь свїт стєгне від тяжкої небувалої кризи... Отжє дуже незабаром українська проблема знову повстане, як реальнє завдання на обрїю свїтової полїтики. Українське грєсмядянство мусить зустрїнути цей момент достойними тої вїдповїдальности, яка на нього покладаєтєся знову нашою історїєю. А достойні будємо лише тоді, коли ми, де б ми не жили, з якої землі не походили, всї наші сєрця, наші думки, наші сили і волю сконцентруємо в цей момент там, де їх мав Галушинський: на державному будївництві в Київі.

Прага 12. XI. 31 р.

К. Мацєвич.

Обов'язкове загальне початкове навчання на Сєвїтській Україні.

Вїдгородившиєся кїтайським муром вїд усього свїту пєрша «рєбїтнїчє-сєлянська» держава вїзїскує цю свою вїдокремлєнїсть, цє цїлковїтє незнаннє її, її внутрїшнього устрою, жїття тим, що по-за цього муру лякає вєсь свїт своєю, нїби-то могутнїстю, своїм нїби-то незрївнєним поступом, своїм нїби-то колосальним зростаннєм тощо.

Варт згадати і за славетну п'ятирїчку, і за знаменїтє «наздогнати та пєрегнати» і за багато иншого.

Не так давно з по-за того кїтайського муру пролунало *urbi et orbī* про новє досягнєннє там — сєвїтська влада запровадїла у сєбе, на своїх велїчєзних просторах загальнє обов'язковє навчання в с і х дїтєй, починаючи з 8 рокїв. Отжє тепєр по всїх цих велїчєзних терєнах, де щє недавно панувала майжє цїлковїта темрява непїсьмєнности, нємає жадної дїтїни, яка б не вчїлася, яка б не вчашала до школи!

Досягнення справді величезне і не тільки на культурному, як цілком слушно зазначив сам Сталін, але і на політичному та господарському фронтах.

Справді, яка б була ця величезна перемога, коли б проводирям червоної держави пощастило дійсно виконати це. Бо з цим поколінням, що і народилося, і піросло за часів суто большевицької влади, можна робити всякі експерименти, воно ж з першого дня свого життя дихало лише большевицьким повітрям, бачило тільки все большевицьке, чуло все тільки большевицьке.

Бо з цього покоління, по належній освіті та вихованню, можна підготувати цілком певні надійні кадри, що сліпо б виконували завдання своїх проводирів, що і надалі б підтримували та охороняли червону російську імперію... Але яке розчарування охоплює людину, коли вона має змогу ближче придивитися до всіх цих ніби-то колосальних поступів большевицької влади.

Скажимо, це ж саме загальне обов'язкове навчання.

Цікавить нас, зрозуміло, як виконано його на УССР, країні, що її завжди, за часів її самостійності, тягнуло просто стихійно до освіти, до науки.

Ще в серпні 1925 року уряд УСРР видав закона про охоплення школою всіх дітей віком від 8 до 11 років, тоб-то властиво кажучи, закона про загальне початкове навчання.

Але, як багато й інших законів там, і цей закон залишився на папері, і не дурно один з видатних діячів народнього комісаріату освіти УССР, член його колегії, Лукащенко, ще в жовтні 1929 року на шпальтах «Комуніста» зазначав, що навчання загальне під загрозою, що минуло аж чотири роки з часу видання закону, а і досі жадна міська або сільська рада нічого не зробили в цій справі. І ось Центральний Комітет Всесоюзної Комуністичної Партії своєю постановою від 25 липня 1930 року, раптом запроваджуючи обов'язкове навчання по всьому Союзові, запропонував розглядати його, як найважливішу політичну кампанію на весь найближчий період.

А 14 серпня 1930 року вже і ЦВК та РНК ССРСР видали в Москві постанову про загальне обов'язкове початкове навчання, де в першому ж параграфі зазначено було «запровадити з 1930-1931 року скрізь по ССРСР загальне обов'язкове навчання дітей віком від 8 років». Проте, як би пригадати конституції ССРСР та УССР, де ясно зазначено і досі не відмінено, що законодавство про народню освіту розв'язують цілком самостійно незалежні договірні республіки, кожна у себе, а між ними, зрозуміло й УССР, то сам собою виникає висновок, що зазначена постанова є незаконна, оскільки виходить вона по-за межі компетенції уряду ССРСР і підлягає скасованню.

Але ж це *de jure*, а *de facto* в числі 124 Московських «Известий» від 15 уже серпня 1930 року з'явилася стаття «Прорив на Україні» з підзаголовком «Харьковская Бригада Известий бьет набат».

Річ у тім, що на Україні крім експозитури московського ГПУ запроваджено й експозитури московських газет, які мусять пильно стежити за тамтешнім життям і негайно повідомляти свої центральні

по всякі небажані випадки, й ось «українці» з Харькова товариші Голік, Гайзман, Гуков та Готліб поспішили повідомити Москву, що «на Україні справа організування загального навчання ще лежить по канцеляріях Наркомосвіти, що суспільність ще не мобілізовано» і таке інше, і таке інше.

«Справа здійснення загального навчання мусить же нарешті стати за справу всієї країни» закінчують обурені автори доносу.

Донос, очевидячки, зробив своє діло, в «країні» було нажато відповідні кнопки, і ЦК К. П. (б) У. 23 серпня 1930 року ухвалив постанову про запровадження цього навчання і на Україні, а 28 серпня 1930 року з'явилася і відповідна постанова ВУЦВК та РНК УСССР, які навіть, з поспіху і забули, що це ж саме обов'язкове початкове навчання на Україні вони самі ж запровадили законом ще 1925 року.

І ось, ніби то цілком поважно, запроваджується згальне початкове навчання в країні, що налічує до 32 мільйонів мешканців, починаючи з 1 вересня 1930 року, законом, виданим лише 28 серпня 1930 року, тобто три дні перед самим запровадженням навчання.

А чого тільки не вимагає цей закон?

Очевидячки протягом цих трьох днів треба охопити школою понад 1.300.000 нових цілком кадрів дівчорі та підлітків, розгорнути понад 15.000 нових комплектів, запровадити понад 21.000 нових педагогів, збільшити майже втричі витрати на школу проти 29-30 року тощо. Для цього має бути передано під школу всі колишні шкільні приміщення, всі конфісковані колишні поміщицькі, церковні, куркульські та інші будинки. Ріжні установи та організації мають на себе взяти чималу частину фінансування цієї справи, а зокрема в галузі матеріального забезпечення учнів. На педагогічну працю по мобілізації, повертається всіх учителів, що працюють по за фахом, кидають на цю роботу студентів педтехникумів, мобілізують для цього декільки тисяч комсомольців. Становище вчителів дорівнюється до робітників, матеріальний та побутовий стан учителів та учнів поліпшується. Місцеві ради повинні до початку навчання закінчити ремонт шкільних будівель та меблів, заготовити паливо, книжки, навчальне приладдя і потрібний реманент, комсомол бере на себе шефство над запровадженням цього навчання, утворюється центральний і місцеві комітети сприяння цьому навчанню...

Одним словом, великих слів велика сила.

А колегія Наркомосвіти в постанові своїй від 31 серпня 1930 року зазначала вже, очевидячки, «в порядку самокритики», що поскільки в цій справі досі (це протягом трьох днів!) нічого не зроблено, вона вбачає в цьому загрозу зриву директив уряду та партії що до запровадження загального навчання з 1 вересня 1930 року, але, не дивлячися на те, що до цього часу залишилося менш за одну добу, добросумлінно пропонувала негайно виконати цілу низку заходів.

Цікаво і те, що постанову цю було надруковано в «Вістях» лише 5 вересня, тобто ніби то вже після того, як почалося це навчання.

Всеукраїнський комітет сприяння запровадженню загального навчання під головуванням самого Чубаря, зрозуміло, теж лише

міг 18 вересня визнати стан справи в центрі і на місцях за цілком незадовільний.

Але ж чи була тоді там, на УССР, хоч одна людина, така наївна, яка широкі вірила в справжню можливість запровадження цього «загального навчання»?

В який спосіб можна було його запровадити навіть не протягом такого часу просто комічного строку?

У першу ж чергу для цього потрібні були величезні кошти.

А де ж їх було взяти в обідраній колонії, бюджет якої затвержує цілком в обриві Москва?

Не кажучи вже за останній місяць — вересень — попереднього бюджетового року — бюджет на 1930-1931 рік теж уже затверджено, не передбачаючи, зрозуміло, таких величезних видатків по Наркомосвіті.

В який спосіб можуть щось уділити різні організації і установи, яким законом заборонено виходити по-за межі своїх точно окреслених лише на певні видатки кошторисів, складених і затверджених ще задовго до розпочатку нового бюджетового року?

Замість того, щоб вже охопити майже півтора мільйони дітей школою, на місцях не провадиться навіть обліку цих дітей, наступають холода, голі та босі діти не можуть же, навіть взяті на облік, ходити до школи, правда вони мусять бути забезпечені одягом і взуттям, а на місця надсилають цього взуття по 400 пар на 8.000 дітей, та і то або цілком негідне, або для дітей віком 4 років. Не тільки не передають приміщення школам, а навпаки місцева адміністраційна влада виселяє шкільні заклади і це не тільки по ведмежих кутках, а в Києві, Вінниці.

Харківська міськрада лише в грудні пропонує Наркомосвіті порушити питання перед нею про звільнення колишніх шкільних приміщень. Школи тільки на 14 відс. забезпечено підручниками, немає зовсім олівців, зошитів. Вукоспілка в грудні заявляє, що найкращий тип ламп для шкіл це лампи «Молнія» і що зроблено замовлення аж на 65.000 таких ламп, що зроблено розпорядження видавати на периферії гас для шкіл по за-чергою, але поки то що, а немає ані ламп цих, а ні гасу ні за чергою, ні по-за чергою. Комсомол зрозумів свої обов'язки шефа дуже просто, він вирішив все шкільне дитинство поголівно (тобто з 8 років!) притягти до активної участі в найважливіших господарсько-політичних кампаніях, це, мовляв, і буде найкращий засіб комуністичного виховання дітей.

А що-до мобілізації своєї, то ще на прикінці жовтня її навіть не розпочиналося.

Сільські вчителі замість того, щоб, за словами Леніна, бути поставленими на таку височінь, на якій вони не стоять в жадній буржуазній країні, скаржаться на надзвичай, навіть для них, скрутні умови життя — в жовтні до Всеукраїнського Комітету їхньої профспілки надходять до 300 таких заяв, вони мусять тікати на інші посади, шукати іншої праці, навіть чорноробів, в Харькові, наприклад, наприкінці жовтня їм не було ще виплачено зарплатні за першу половину

вересня, це в столиці, а не периферії їм просто говорять «протягом чотирьох місяців з голоду не здохли, витримаєте і далі. Соромно казати за шкурницькі інтереси, вимагати видачі зарплатні». На периферії вчителя звільняють за те, що він пив молоко у куркуля.

А в наслідок усього цього, цілком зрозуміло, констатується, що вересень зірвано у цій роботі, що наприкінці жовтня дітей ще не охоплено школою, скаржиться старий Микола Скрипник 19 листопаду 1930 року, що оголошеному ще 24 жовтня ударному місячникові огляду загального навчання на місцях не приділяється досі жадної уваги.

Каже член колегії НКО Лукашенко в грудні 1930 року, що справа загального навчання перебуває в загрозливому стані, що є небезпека розгубити і придбані невеличкі досягнення, але заспокоює констатує Президія ВУЦКВ, виправдуючися перед Москвою, що на перешкоду всьому стоїть лише «класова боротьба». Зазначається в січні 1931 року, що досі не виконано в цій справі директив партії та уряду, констатується 23 травня 1931 року, що плана не виконано...

Ну а по травні, як відомо, розпочинається літо, вже не до науки, можна відпочити, будемо ж чекати на кінець року, коли знову подійдеться метушня, галас верещання в цій справі.

До речі, а чи ви знаєте, як на большевицькій мові зветься цей вже минулий учбовий рік?

«Переломний рік в історії совітської освіти!» «Взлетенські історичні зрушення!!»

Ні, відомо з історії, що від галасу, крику, верещання, сурмління впали колись-то Єрихонські мури, але не знає ще історія прикладу, щоб галасом, верещанням, сурмлінням Єрихонських сурм можна було б що небудь збудувати, навіть на совітщині, там, по за китайським муром...

Отже, не такий страшний чорт, як його малюють, не такі страшні большевики, як самі за себе кричать!

Гл. Л.

Справа вбивства Ноя Рамішвілі.

7-го грудня минулого року у Парижі серед білого дня так же підступно, як при вбивстві св. пам. Головного Отамана Симона Петлюри, було забито кількома стрілами визначного грузинського державного діяча і соц.-дем., міністра внутрішніх справ Грузинської республіки — Ноя Рамішвілі.

Видатна роля, яку грав у Грузії і закордоном покійний Рамішвілі, обставини вбивства і плутані пояснення самого вбивці на попередньому слідстві, відразу ж викликали підозріння, що справжнім автором вбивства треба рахувати не фізичного вбивцю грузина Чануквадзе, який ніяк не може пояснити причини свого кайнового вчинку, а московських володарів з чека, що приготувавши убивство, ховаються під дипломатичною недоторканістю.

Процес за це вбивство; що почався 12 листопаду в Парижі, перетворив інтуїтивний здогад майже в матеріальну певність. Свідки і адвокати цивільної сторони дуже легко збили твердження вбивці, що він мстився з персональних причин, за те, мовляв, що його розраховували з фабрики і не хотіли допомогти виїхати назад до Грузії. На суді обвинувачений і його захисники учепилися за останній спосіб захисту: мовляв, вбивця мстив членові уряду Грузинської республіки за те, що цей уряд довів Грузію до нещастя. Властиво в цій площині і пройшла вся рішуча частина процесу. Захисник вбивці Торес на підтримання цієї тези пустив усю силу свого демагогічного і нерозбірливого красномовства. Будучи сам крайнє лівим, не погербував він обвинувачувати грузинських соціал-демократів в тому, що вони були германофілами, так само, як обвинувачував він на процесі Шварцбарда українських соціал-демократів в його прогонах і також у германофільстві.

Але на цей час патріотичний заклик захисника не поміг. З часу процесу Шварцбарда настрої змінилися. Це все разом взяте допомогло блискучому талановитому адвокатові Моро-Джіафері одержати не лише перемогу, але й справжній тріумф. Паризькі присяжні, відомі своїми часто легкими присудами, винесли на цей раз обвинувачуючий присуд, що дав змогу судові визначити кару вбивці в розмірі 10 років в'язниці.

Не смємо не навести кількох цитат з промови найкращого адвоката Франції — метра Моро-Джіафері, який виступав в імені вдови Ноя Рамішвілі. Він говорив: «для мене досить було познайомитися з слідством, щоб переконатися, що перед нами не одинокий партизан — ця людина, а що він був лише зброєю. В таких питаннях не можна привести точних судових доказів: сила, яка штовхає руку вбивці, робить це в темряві і залишається у темряві і тоді, коли злочин dokonано. Вбивця був зброєю большевиків. Він у нас, на нашій території, під захистом наших свобод, вбив людину, яку глибоко ненавиділи большевики... Рамішвілі віддав себе всього змолоду боротьбі за свободу Грузії. Рамішвілі боровся ще із старим російським режимом. Боровся він і з большевиками...

...Коли я не маю точних доказів, що Рамішвілі вбито стараннями большевиків, то безперечним є одно: большевики на протязі десяти років мусіли задумувати його вбивство...»

Одночасно метр Моро-Джіафері одмітив і ще один момент. Розбивши шент всі ті «персональні причини», на які у своєму оправданні посилався вбивця, адвокат кинув фразу: «вам мало було вбити, вам ходило ще і оганьбити пам'ять вбитого...» Таку ж саму мету мали большевики, посилаючи Шварцбарда вбити Головного Отамана Симона Петлюру, вони мали на меті не тільки знищити особу Головного Отамана, але здискредитувати і оганьбити його ім'я, а разом з тим і увесь український рух. Вже ця аналогія способу захисту вбивці і вбивства наводить на думку, що ініціатори вбивства Головного Отамана і Ноя Рамішвілі були ті самі.

Засудження грузина Чануквадзе є втішним фактом, і втішним для цілої еміграції всіх народів, що борються за звільнення з під москов-

ської неволі, але, звичайно, не окремі присуди можуть спинити злочинну діяльність большевиків, які стали поводитися занадто безцеремонно у всіх державах, куди вдалося їм пролізти.

Не окремі присуди дійсно зможуть знищити большевиків, а лише останній і рішучий суд, що радикально припинить їм всяку можливість скритивбийчої роботи, підступних мордів і умикання беззахисних політичних противників на територіях вільних народів.

І. Заташанський.

3 міжнароднього життя

— Югослов'янські вибори.

Як відомо, в січні 1929 р. югослов'янський король Олександр, доведений до розпуски виявами глибокого розкладу парламентаризму в своїй державі, бо ж югослов'янські депутати почали вже боротися між собою в парламенті не промовами і навіть не кулаками, а впрям вбиваючи своїх противників револьверними кулями, зважився на рішучий крок. Він розпустив парламент і всі політичні партії, знулював державну конституцію і проголосив себе, на певний час, абсолютним монархом, себ-то встановив таким чином своєрідну диктатуру без спеціального диктатора, на якого потім можна було б перекласти відповідальність, аби не затягати до такої небезпечної гри королівського імені й престижу.

Молодий ще король не хотів робити отой диктаторської фікції, а цілу безпеку взяв на самого себе і пішов їй на зустріч так само сміливо, як колись, за часів великої війни, ходив він під ворожими кулями по передніх бойових лініях свого героїчного війська. Картами в його грі були — популярність серед народу, віра в самого себе і в свої ідеї. Мрії його, оскільки це видно з офіційних заяв, були такі. Королівство Сербів, Хорватів і Словінців мусить перетворитися в Югославію, тоб-то різні національності, що ввійшли до її державного складу, мають позабутися про свої одміни і відчутти себе єдиною югослов'янською нацією, бо як раз вси, оті одміни, спричинилися до вказаної вище політичної боротьби й потягли за собою той глибокий розклад парламентаризму. Треба тому, мовляв, перевести ряд реформ, які б знищили всякі вказівки на національні чи обласні розділи в населенні королівства; треба уніфікувати мову, літературу, закони, суд, адміністрацію, а навіть і політичне життя цілої країни, аби не було й згадки про якісь місцеві традиції, історичні спомини або якісь специфічні інтереси. Усе те мусить бути перекреслено в психології народу і у виявах його життя, і в той час, коли нарешті так станеться, тоді можна буде знулювати диктатуру, а відтворити демократичну державну конституцію і парламентський лад, але вже з новими людьми, з новими ідеями, з новими формами тих ідей.

Один рік і вісім місяців простояла в чистому вигляді королівська диктатура в Югославії, метою якої — як то видно з попередніх рядків, — було не тільки встановити лад і спокій в країні, але й п'ревести, так мовити, пегний соціологічний досвід над її населенням. Чи вдався він?

З зовнішнього боку начеб-то так. Довга назва королівства уступила перед одним словом — Югославія. Наближено до зверхньої єдиної мови (азбуку). Уніфіковано суд і адміністрацію. Знищено історичні провінції і встановлено новий розподіл королівства, чисто географічний, трохи на кшталт французьких департаментів. Централізовано ціле державне і місцеве урядування і нарешті перетасовано цілий адміністративний апарат, на чільних місцях якого поставлено нових людей, що не мали нічого, або дуже мало спільного з минулим парламентарним ладом та з минулою практикою урядування.

Перевівши вказану вище зверхню уніфікацію, король Олександр наче-то був вдоволений внутрішніми наслідками праці, бо, згідно своєї обіцянки, в початку минулого вересня несподівано виголосив нову конституцію і вибори до нового парламенту, які й відбулися на початках поточного листопаду. По всій країні вибори перейшли спокійно, майже без інцидентів, голосувало на них приблизно 65 відс. управнених виборців і були вони виразом майже абсолютної перемоги сучасного уряду та нової урядової партії. Перемога та, на перший погляд, така блискуча, що голова югослов'янського уряду мав наче-то поєне право в своїй декларації говорити про неї такими словами:

Наслідки виборів вказують з порною наявністю, що цілий народ натхненно захоплений югослов'янською національною ідеєю і тими принципами, на яких має будуватися майбутнє національне життя.

Але тут зачинаються численні «але», які приводять європейську пресу, — що спромоглася на аналіз нового виборчого закону та виборчої практики в Югославії, — до висновків іншого порядку. Вкажемо де-що з того аналізу.

По-перше, новий виборний закон югослов'янський встановлює одкрите голосування. «Виборець, — сказано в законі, — голосує одкрито за той чи інший список, називаючи ім'я тої особи, яка стоїть на чолі списку». Такий порядок голосування був колись то давній Австрії; на сьогодні його нема ніде в Європі, крім Угорщини, але й там його залишили тільки в селах. В старій Сербії, в новому королівстві Сербів, Хорватів і Словінців його також не було; воскрес він у сучасній Югославії. Українцям нема чого довго говорити, що зв'язано для виборця з отим одкритим голосуванням — в одному з оповідань Френка про те дуже гарно переказано.

По-друге, в новій конституції Югославії говориться про те, що свої списки на виборах може ставити лише та партія, яка має загальнонаціональний характер. «Le Journal de Genève» з цього приводу зауважує:

«Це те саме, як би в Швейцарії заборонено було явитися на виборах партії UDE (демократичне об'єднання), бо вона існує лише в Женеві, або партії селянської, бо вона не має своїх філій по де-яких кантонах».

А втім в Югославії, що, як держава, існує лише янхсьє тринадцять літ, усі історичні партії суть місцеві. Селянська партія — хорватська, клерикальна — словінська, мусульманська — боснійська, радикальна — сербська і т. п. Єдина загально-національна, — ново утворена урядова партія, і за неї мусіли голосувати виборці, бо всі інші партії, як місцеві, — були виключені. Те саме сталося, явна річ, і з національними меншостям яні, хоч би й хотіли, стати загально-національними не могли.

Коли до всього того додати, що на час виборів цензура залишалася в силі, що не було забезпечено ні волі слова, ні волі зборів, ні навіть вільного руху для партійних кандидатів, то можна зрозуміти, чому всі старі політичні угруповання від участі на виборах ухилялися, чому перед виборцями стояв лише один-однісенький урядовий список.

По справедливому присуду європейської преси югослов'янські вибори, обставлені в такий спосіб, були не виборем, а плебісцитом за чи проти минулої диктатури, за чи проти того, щоб її утримати на майбутнє. А тому, що на чолі диктатури стояв і стоїть сам король, рішалася наче-то його доля. Лондонський «Times» дивується з цього приводу, як можна було так нерозсудливо й необережно затягати ім'я короля і престиж королівської влади до колотнечі виборчої кампанії.

Вибори випали на користь диктатури; всі виборці, ті що до виборів зголосилися висловилися за неї. Але чи всі вони зробили те з доброї волі? Женевська газета одповідає на це запитання. Тому, що це були не вибори, а прикритий плебісцит, —

«Можна собі уявити духовний стан кожного бана (губернатора), префекта, мера і т. и. в диктатуріальній країні, де вся адміністрація залежить від центральної влади, де так само залежить од адміністрації й влади ціле населення. Явна річ, що кожний урядовець за страх і совість змагався приставити до урни у своїй окрузі більше виборців, ніж то міг зробити його урядовий сусіда».

Таким чином, ті, що голосували, одкрито голосували за диктатуру, бо з опозиції не було за кого те зробити; ті, що на вибори не прийшли, так само одкрито голосували проти диктатури, бо разом з опозицією утрималися подати голос за неї. І цікавий розподіл тих голосів. У старій Сербії, на користь якої диктатура переводить уніфікацію, та в Македонії, де тиск адміністрації полегшений з відомих причин, — голосувало од 70 відс. до 80 відс. В Хорватії виборців прийшло лише 54 відс., в Словинії — 50,1 відс., а в Далмації — всього лише 36 відс.

Ці цифри вказують, як гадають у європейській пресі, що келиб вибори були вільними, стара Сербія голосувала б за уряд, а всі придбані в наслідок великої війни провінції голосували б проти нього. З цього й висновки: соціологічний досвід сміливого короля Югославії не вдався, королівство його поки-що не стало уніфікованим з середини і диктатура тому продовжена й надалі хоч і прикрито її на зовень параваном народнього представництва.

Observer.

З преси

В «Prométhée», органі національного захисту народів Кавказу, України та Туркестану (за вересень ц. р.), що виходить в Парижі французькою мовою, уміщено було дуже інтересну статтю талановитого французького публіциста Ж. де Субрей під заголовком «Большевицька містика — націоналістична містика». В цій статті автор протиставить одна одній ці дві тези: большевицький імперіялізм та принцип національностей. Видно, що автор прекрасно ознайомлений з історією та розвитком визвольних рухів світа. Так само він легко розшифровує большевицьку пропаганду, направлену проти держав світа. Так, показує автор, як тонко большевики використовують розвиток націоналістичних тенденцій серед народів та племен в колоніях європейських держав, та на території Азії, пригортаючи спеціальні кадри агітаторів, кидаючи величезні кошти та переводячи там з надзвичайною упертістю і вмінням розкладову роботу. А одночасно, як справедливо зазначає автор, європейська преса

«дуже старанно розписує про найменші факти і жести Абд-ель-Кримів, Індії чи султана Атреша, всіх тих, хто від Мароко до бірманських джунглів підтримує заворушення й заколоти своїми чинями й промовами; і в той же час ця преса ледве одмічає про тих «басмачів», які боролися в Туркестані протягом місяця з червоними дивізіями; про грузинського героя Чолокашвілі, що в 1924 році вів партизанську війну проти окупантів його країни, про роль на Україні Симона Петлюри, трагічна смерть якого пройшла майже непомітно».

Виходить вражіння таке, що

«коли говорять про імперіялізм, то завжди говорять про імперіялізм Заходу, а ніколи про совітський».

Тому й зрозуміло, що мало знають про те, що робиться у совітів, а коли й цікавляться, то чомусь

«обізнання завжди має одне і теж джерело: царське, керенське чи совітське, себ-то великоруське...»

Проаналізувавши стан визвольних рухів під совітами та можливість їхні на майбутнє, автор удевнено кінчає свою статтю такими словами:

«Визволення шостидесяти мільйонів не-російських народів, але підвладних Москві сьогодні, — є неминучим, так як воно було неминучим для тридцяти мільйонів підвладних Відню, а повстання їхніх вільних республік являється єдиним практичним засобом (ростріл наш. Ред.) для утворення противаги проти московської, завжди небезпечної, експансії, чи в царській чи в большевицькій формі. Повстання цих республік запевнить на де-який час для Європи і для цивілізації той спокій і безпеку, яких і та і друга так потребує сьогодні» (ростріл наш. Ред.).

Слова Ж. де Субрей не потребують ніяких коментарів. Ми з приємністю їх цитуємо для того, щоб показати, що визвольна справа підбитих Москвою народів не тільки є зрозумілою для чужинців, але має тепер великих і щирих, а разом з тим і безсторонніх симпатиків, яким є п. Ж. де Субрей.

З широкого світу.

— В Парижі урочисто відкрито так зване місто бувших вояків, збудоване заходами Союзу Французьких Комбатантів для своїх членів інвалідів та їхніх родичів.

— Для спинення грабінницької роботи корсиканських бандитів французький уряд вирядив на острів Корсику 550 гвардейців при 50 старшинах, скорострілах, бліндованих автах і т. и. Ця експедиція вже перевела до 200 арештів.

— Швеція запрохала до Стокгольму представників Норвегії, Данії, Фінляндії та Ісландії на політично-еконімічну конференцію.

— В Трієсті з успіхом переведено спроби безмоторового гідроавіона.

— Дирижабль «Граф Цепелін» досі зробив 230 подорожів; пролетів він до 350.000 кілометрів.

— По підрахункам Базельського Комітету Експертів Німеччина з 1924 по 1930 рік одержала 25,5 мільярдів ріжних позик.

— Коло Зеебрюге в Бельгії взірвався на затопленій підчас великої війни міні рибацький човен.

— Большевики відстрочили вибори до совітів і скликання з'їзду совітів.

— На мазутному французькому пароплаві «Елорн», що йшов з Тулону до Батуму за нафтою, вибухла пожежа, яку погасили буксири Месинського порту.

— В китайських провінціях Гонан, Шан-Сі і Шен-Сі вибухла епідемія чуми.

— На 31 жовтня с. р. в Німеччині рахувалося 4,622.000 безробітних.

— Італійські пароплавні компанії склали договір про злиття в одну національну компанію.

— Ходять не підтвержені ще чутки про втечу з Тянь-Дзіну бувшого китайського імператора Гсюен-Тунга і про оповіщення його в Мукдені манджурським імператором.

— Чеський єпископат приніс в присутності прем'єр міністра Урджала присягу на вірність республіці.

— В Москві закінчено будування нового великого аеропорту.

— В Токіо відбувся великий мітинг протесту проти постанови Ліги Націй в справі манджурського конфлікту.

— На Ліонському університеті відкрито катедру «миру»; під час першої лекції проф. Лямбера прийшло до ворожих інцидентів.

— Німеччина відсвяткувала століття смерти філософа Гегеля.

— В Стокгольмі закінчено будування моста, який з'єднує два береги Транеберзької затоки. Міст має 181 метр завдовжки і складається з однієї арки.

— Американські військові інженери виробили проєкт нового паралельного Панамському Нікарагуїнського каналу, що мав би 173 милі завдовжки і проходив би через Нікарагуїнські озера, що мають 70 миль завдовжки.

— На 7 листопаду у Франції нараховувалося 62.028 безробітних, що одержують допомоги з ощадних кас.

— Вибори до сербського сенату мають відбутися 3 січня 1932 року. Скупщина збереться 7 січня.

— Міністр закордонних справ Югославії має побувати в грудні у Варшаві.

— Румунський уряд має завести прогресивний податок на платні службовців.

— Большевики подали японському урядові ноту з вимогою дотримувати існуючі договори.

— 15 листопаду в Парижі урочисто закрито Міжнародню Косніняльну Виставку.

— В Констанці та Фрібурзі в Німеччині арештовано трьох італійців, що зібралися летіти до Італії на аероплані, розкидати антифашистські прокламації.

— 26-27 листопаду в Парижі відбудеться міжнародній конгрес пропаганди розбросня. З українських організацій на нього зголосилися Український Академічний Комітет у Празі і Українське Товариство Прихильників Ліги Націй.

— Паризька Сорбсна не прийняла пропозицію відомого большевицького агітатора Боршачка читати необов'язковий курс української мови.

Хроніка.

З Великої України

— «Р а п о р т» Всеук-
раїнської Академії
Наук «бойовому орґа-
нові Київського МПК»
з нагоди 14 роковин
«Жовтня». Щоб мати уяву
про те, у віщо обертають больше-
вики наукові інституції, а з окре-
ма найвищу наукову установу
України, не можемо не навести
«документа», що подаємо нижче.

«Всеукраїнська Академія Наук
за проводом комуністичної партії
проходить тепер добу своєї
соціалістичної реконструкції. Во-
на дійшла вже рішучого зламу в
своїй боротьбі проти февдальних
буржуазних академічних пережит-
ків, проти старих традицій і од-
вертої контрреволюції. Вона стала
уже на шлях, що виводить її до
соціалізму. Цим шляхом вона йде
під проводом партії і пролетарія-
ту, що набули величезного досві-
ду в подоланню труднощів побу-
дови соціалізму і мають випробану
методи його в розгортанню
активності та ініціативи широких
трудящих мас через соцзмагання
та удаґництво, в непримиренній
ідеологічній класовій боротьбі.

Перехідний прапор бойового ор-
гану Київського Партійного Комі-
тету «Пролетарської Правди» при-
суджений колективові ВУАН на
1 київському зльоті ударників-
науковців, колектив ВУАН прий-
няв, як додатковий стимул до
переходу на вищі шаблі у своїй
роботі.

Історична промова тов. Сталіна
на нараді господарників, його
шість умов стали за програму дій
ВУАН, що на основі цієї програ-
ми революціонізує та активізує
методи своєї роботи. Ієніяльні
зразки застосування діалектич-
ної методи до теоретичної, практич-
ної роботи, до практичного кер-
івництва — зразки, що їх дав
проводир комуністичної партії,

теоретик та практик розгорну-
того соціалістичного будівниц-
тва тов. Сталін, проводир, що неу-
хильно і далі провадить ленінсь-
ку лінію, проказують ВУАН
шлях, яким треба йти, прискори-
ти й поглибити соціалістичну пе-
ребудову своєї роботи.

Отже, в день 14-х роковин Жов-
тня, наприкінці вирішного року
п'ятилітки, в день, що його ми
святкуємо на тлі передсмертної
кризи капіталістичного світу, Все-
українська Академія Наук, скла-
дає перед пролетаріатом, перед
його партією, перед усією радян-
ською громадськістю урочисту обі-
цянку в боротьбі за соціалістичне
будівництво, в боротьбі за перемо-
гу Рад у цілому світі, йти з ним пліч-
о-пліч.

Цілий ряд н.-д. установ ВУАН
уже досяг помітних успіхів у на-
ближенню своєї роботи до вимог
соціалістичного будівництва, в
готуванню виробничо - технічної
інтелігенції.

ВУАН бере на себе почесний
обов'язок, здійснюючи вказівки
тов. Сталіна, покласти всі свої си-
ли на те, щоб разом з пролетарія-
том ССР, у найближче десятиліт-
тя наздогнати і випередити тех-
нічно та експертно найпередо-
віші капіталістичні країни.

ВУАН надалі буде ще дуже
боротися за нові лави наукових
робітників з робітничої класи,
втягуючи робітництво до роботи
своїх установ.

ВУАН уже розгортає роботу
над плануванням наукової роботи,
другої п'ятилітки розвитку госпо-
дарства Київщини.

Трудящі маси ССР здійснюють
генеральну лінію партії в умовах
загострення воєнної небезпеки. Ка-
піталістичний світ увесь час зав-
зято готується до рішучого бою.
Капіталізм шукає виходу з кри-
зи в озброєному нападі на
СССР, в ліквідації єдиної країни

Рад, батьківщини пролетаріату всього світу.

Отже, всеукраїнська Академія Наук у день роковин Жовтневої Революції ССРСР, «потужної бази розгортання всесвітньої революції» (Сталін) бере на себе зобов'язання покласти всі свої сили на зміцнення обороно-спроможности країни.

На основі марксо-ленінської теорії під керівництвом комуністичної партії та її ленінського ЦК — ВУАН буде невпинними більшовицькими темпами йти вперед разом з трудящими масами ССРСР до повної перемоги Жовтня у всьому світі.

Хай живе диктатура пролетаріату! Хай живе переможне соціалістичне будівництво! Хай живе ленінська комуністична партія! Хай живе Жовтнева Революція! Хай живе революційна наука — могутня зброя пролетаріату!

Президія ВУАН

(«Пр. Пр.» ч. 253 з 7. XI).

Коли одкинути в цьому «людському документі» всі ті графаретні вирази, «перегнати і випередити», «більшовицькі темпи», «соціалістичне будівництво», «діалектична метода», «соцзмагання та ударництво» то-що, та оминаючи «вірнопідданчі» заяви на адресу «тов. Сталіна» і Москви, то що ж лишається? Лишається почуття незмірного сорому, за тих мужів науки, які мають титули академіків українських, почуття образи за їхнє рабське підлезування та завірення у «благодяльності». Справді «історичний» документ з доби поневолення України!

— В У А Н оголошила конкурс на посади багатьох наукових співробітників у різних комісіях («Пр. Пр.» ч. 254 з 10. XI).

— Всеукраїнська газету ЛУЗЕВА нарада науководослідних інститутів фізики розпочалася в Києві 6 листопада («Пр. Пр.» ч. 252 з 6. XI).

— Світське озброєння. В Харківі передано до червоної армії двадцять нових літаків («Ком.» ч. 307 з 6. XI).

— Хліб для Москви

з України вивозять спеціальними потягами. Окремі райони на Україні мусять вивезти до Москви цілі потяги хліба й горюдини. Так, 3 листопада в Синельниківському районі приступлено при помочі комуністів і комсомольців організувати червоий ешелон для пролетарів Москви, який має складатися з 49 вагонів, в тому числі 30 вагонів хліба й 15 вагонів горюдини («Ком.» ч. 307 з 6. XI).

— Більшовиками організовано ще одну подорож робітників чужинців до ССРСР. Харьків одвідала делегація голандських робітників з 24 осіб. Між ними «лише» 3 комуністи, 3 соц.-демократи, а решта — безпартійні. Ці голандські робітники, по словам «Комуніста» — «розповіли харьківським робітникам про нечужану експлоатацію пролетаріату в капіталістичних країнах, про надзвичайно важкі умови праці, про жахливе безробіття і особливо страшну долю жінки-робітниці в буржуазних країнах». А де-які з голандських робітників не комуністів були так «захоплені» всім тим, що їм довелося бачити на сов. Україні, що вони відразу ж «вирішили вступити до лав комуністичної партії Голандії». Делегація ця поїхала далі до Москви («Ком.» ч. 306 з 5. XI).

— Бавовник загибає. Українська економічна нарада кваліфікувала стан збирання та заготівлі бавовника на Україні за загрозливий. Нарада констатувала, що бавовника зібрано у Хорлівському районі — 3,7 відс., Очаківському — 3,7 відс., Комінтернівському — 0,5 відс., Миколаївському — 3,9 відс. і лише в Кахівському — 5,6 відс. («Ком.» ч. 293 з 23. X).

Річний план заготівлі бавовника, який більшовики пробують культивувати на півдні України, виконано до цього часу лише на 8 відс. Сотні гектарів дзєрлого бавовника залишається не убраним. («Ком.» ч. 306 з 5. XI).

— Буряки досі не убрано. З 50 «комбінатів» на сов. Україні тільки 18 викопали

увесь буряк на 1 листопада. Шість викопали буряк від 62 до 84 відс., а решта лише від 10 до 15 відс.. Викопані буряки однаке, за браком транспортних засобів, не доставлені до цукроварень. До 1 листопаду лише 3 комбінати перевезли увесь буряк. Є такі комбінати, які перевезли лише 9 відс. буряка. Загалом на Україні доставлено було до цукроварень на 1 листопаду до 62,5 відс. всієї кількості буряку («Пр. Пр.» ч. 250 з 4. XI).

— Пущено першу турбіну Зуївської електричної станції. На Зуївській електричній станції, яка будується в Донецькому басейні, пущено в ход першу турбіну, що дає 50.000 кілоуат («Ксм.» ч. 301 з 31. X).

— Трамвай не ходить ззатемна через брак лампочок. Трамвай в Києві ходить тепер лише вдень. Рано, коли ще темно, і увечері більшість вагсів мусять заїжджати до парків, бо немає електричних лампочок для їх освітлення. «Укрпостач» запропонував трамстростві тільки... 15 лампочок («Пр. Пр.» ч. 250 з 4. XI).

— Як працює совітська фабрика одягу. На київській фабриці «Київ - Одяг» — натиснули на кількість, але забули про якість. Тут жовтневий промфінплан викнали на 103,3 відс., але за цей самий місяць мають цілі гори забракованих напівфабрикатів, забракованої продукції й чимало недоброякісної продукції, що все ж таки пішла на продаж.

«Наприкінці липня до складу готової продукції надійшла велика партія верхнього одягу (осінні пальто), пошитих на лівій бік... З 850 піджаків гідних було 136. Решта ж зовсім і не скидалася на піджаки, всни були подібні до якихось чудернацьких камізельок, з кригими полями, з ватою, розісланою де густо, а де пусто, з вузькими комірчиками, з гудзиками на спині то-що.

«Є безліч випадків, коли до пальто із цінного матеріялу пришивали зовсім негідні коміри,

з вовною, що вилазила під час самої роботи. І навпаки, дорогоцінні коміри пришивали і пришивають досі до пальто з нижчесереднього матеріялу. Бувало ще гірше: до пальто сірого кольору пришивали синяві і навіть блакитняві рукава».

«У липні серед готової продукції опинилося 200 пальто з дірками на спині».

Брак досягає величезного відсотку. Так у серпні, наприклад, після відділення браку на фабриці, ще було забраковано із 151.032 фабрикатів — 17.569. У жовтні брак ще збільшився: з 166.877 фабрикатів було забраковано 40.810. І уже в листопаді з 300 пальто, що їх було зроблено спеціально для Донбаса, було забраковано 65 («Пр. Пр.» ч. 252 з 6. XI).

— Українізація. По багатьох вищих школах послабшала робота по українізації. Майже зовсім не українізовано викладання фахових дисциплін. Адміністрація не вживає ніяких заходів до тих викладачів, що для них встановлений час відстрочення переходу на українську мову давно минув. «Серед викладачів і студентів помічається тенденція знижувати якість українізації» («Ком.» ч. 296 з 26. X).

— На «Дні пробуді». Замість 1206 тсн заліза для «Дні пробуду» на 1 жовтня додано лише 140 тсн; замість 7.800 тсн рейок додано тільки 550 тсн; замість 2.425 тон рейок завод ім. Томського додав лише 1.534 тони; завод ім. Дзержинського замість 1.342 тсн рейок додав лише 277 тсн. Замість потрібних кожного дня 100 вагсів піску додається останніх 2 тижні від 2 до 20 вагсів («Ком.» ч. 295 з 25. X).

— Студентський побут. В Українському Педагогічному Технікумі в Києві студенти після навчання через брак мешкання залишаються в аудиторіях, сплять на столах, по коридорах. Аудиторії в технікумі брудні, рукомоїники — засмічені, в коридорах — вода. Харчування студентів також в незадовільному стані.

— У гуртожитку п'яново - ста-

тистичного технікама — безладдя і антисанітарія. Вже другу декаду студенти гуртожитку не мають окропу, не мають можливості навіть умитися, бо зіпсовано водотяг («Пр. Пр.» ч. 245 з 29. X).

— На залізницях. На ст. Основа коло Харькова, де робляться маневри, за чотири літніх місяці с. р. наслідком браку дисципліни і безвідповідальності роботи, розбито й виведено з ладу 1.427 вагонів («Ком.» ч. 289 з 19. X).

— «Дошки шанування». Постановою Совнаркому СРСР ухвалено «на голозних нових будуваннях і нових підприємствах поміщати на видному місці дошки шанування і на них відзначати імена тих, хто проєктував будівлю, головних її будівників і консультантів, особливо видатних ударників, а також зазначити дати початку основних етапів і кінця будування» («Ком.» ч. 289 з 19. X).

З життя укр. еміграції

У Франції.

— Доклад проф. О. Шульгіна в Міжнародній Дипломатичній Академії в Парижі. Міжнародна Дипломатична Академія, що лічить в своєму складі майже всіх сучасних дипломатів і до складу бюро якої входять такі видатні дипломати, як віконт де Фонтеней, барон Адатчі, Бенеш, Пуле, Герерро, Титулеско та ін., улаштувала 18 листопада у Парижі під головуванням відомого французького дипломата, був посла в Росії Нуланса, виклади: П. Мілюкова на тему «СССР і його міжнародні зносини, з окрема на Далексму Сході», Гегечкорі на тему: «Міжнародний статут Грузії», О. Шульгіна на тему «Міжнародний статут України» та Нікітіна «Міжнародний статут Монголії».

По відкриттю засідання збори Академії вшанували пам'ять померлого члена Академії франц. сенатора Віктора Берара. Потім, з огляду на те, що Мілюков нездужав і тому не може виступити, од-

булися доклади п. п. Гегечкорі, О. Шульгіна та Нікітіна.

Докладніші відомості про зміст докладів проф. О. Шульгіна та Гегечкорі будуть подані в наступному числі.

— По Союзу Укр. Емігр. Організацій у Франції. 12 листопада відбулося засідання Генеральної Ради Союзу. Заслухано звіт Громади в Греноблі про перевибори Ради Громади, організування громадського хору і виступ його з радіоконцертом, купівлю Громадою одягу для хора і збільшення безробіття в районі Гренобля; звіт Громади в Труа про становище безробітних, продаж газети і намір Громади закликати диригента хору для організування постійних концертів в Труа; звіт «Просвіти» в Реданжі про перевибори Управи, розповсюдження газети «22 Січня» і т. ін.; звідомлення генерального секретаря про організування поїздки представників Ліонської Громади п. п. Тарана та Горбагенка в Кресо з доручення Генеральної Ради; звідомлення генерального секретаря про стан безробітних українців в Гаврі; доклад генерального секретаря про відчитання ним 1 листопада докладу на запрошення місцевої Громади в Бійянкурській «Просвіті», про становище цієї організації і те, що на зборах її були присутні не-члени «Просвіти», націоналістичні агітатори, які вживали заходів до зруйнування організації шляхом посварення членів «Просвіти» галичани з наддніпрянцями на ґрунті обмірковання політичних питань, що не мають жадного відношення до справ «Просвіти»; доклад генерального секретаря про стан безробіття серед української еміграції у Франції взагалі, про значне в зв'язку з цим в пошуках праці пересовування членів Союзу і про заходи до полегшення стану безробітних. В зв'язку з цим докладом Генеральна Рада постановляє скласти меморандум і подати його на руки французького уряду і прихильних до української еміграції депутатів парламенту; доклад голови Генеральної Ради про його

поїздки на свято 7-ої річниці заснування Громади в Шалеті та про перебіг цього свята; протокол офісу в справах біженців Ліги Націй про асигнування зробленим ним російським організаціям в сумі 90 тисяч швейц. франків. В зв'язку з цим Генеральна Рада постановляє негайно внести до Ліги Націй прохання про асигнування на потреби української еміграції у Франції аналогічних сум, а також просити Головну Еміграційну Раду в разі потреби вислати до Женеви представника, який би настояв на асигнуваннях чи в разі відмови вимагав скликання екстренного засідання Дорадчої Ради Ліги Націй для обміркування становища української еміграції; доклад про видення ч. ч. 10 і 11 «22 Січня», фінансовий його стан, внесення Громадами одноразового на нього податку, розповсюдження його за кордоном і заходи до покращення видавництва; доклад скарбниці про стан скарбниці на 12 листопаду, з якого видно, що в касі є 1.840 фр. готівки, а крім того: зобов'язань по члениських внесках 1.000 фр. і по різних позиках членам Союзу — 3000 фр. В зв'язку з докладом доручається скарбникові ежити заходи до повернення деяких позик і встановлення фонду допомоги; в біжучих справах доручається голові висловити депутатам парламенту п. Е. Евеню привітання з приводу виходу його книги «Питання української незалежності і Франція»; запрохати на сніде з ближчих засідань Генеральної Ради члена її п. Пашина, що перебуває в Шалеті.

— **З життя Паризької Громади.** 12 листопада відбулося засідання невосбранної на загальних зборах 7 листопада нової Ради Громади. Присутні п. п. Шумицький, голоса, члени І. Косенко, Б. Лотоцький, В. Никитюк. На черзі справ: план діяльності і біжучі справи. По докладу п. Косенка постановлюється улаштувати ряд систематичних лекцій на біжучі теми при нійшнього значіння. Перші збори Громади з лекцією мають відбутися 5 грудня с. р., в дальшому мають бути для

викладів запрошувани такж лектори чужинці. З докладу скарбника видно, що в касі є готівкою 205 фр. та 1.000 фр. зоб'язань членів по внесках.

В Польщі

— **Виклади Українського Наукового Інституту :**

22. XI.1931 р. проф. О. Лотоцький: На переломі (Українська національна думка в кінці XVIII ст.). Год. 5—6 веч.
Др. Т. Олесюк. Зелений Клин (Краї Далекого Сходу). Год. 6—7 веч.

29. XI. 1931 р. проф. М. Кордуба: Козаччина. Год. 5—7 веч.
6. XII. 1931 р. проф. В. Біднов: Марьян Дубецький і його праці по історії Степової України. Год. 5—6 веч.

проф. Р. Смаль-Стоцький: З історії української боротьби за незалежність під час світової війни. Год. 6—7 веч.

— 12 листопада б. р. відбулося під головуванням проф. І. Шовгенова засідання Економічного Семінару при УНІ, перше в цьому академічному році. Після ступених слів, що їх виголосили директор Інституту проф. О. Лотоцький і керівник Семінару проф. І. Шовгенів, інж. Є. Гловінський зачитав доклад на тему: «Совітські гроші. Питання про інфляцію». В своїм докладі, давши короткий нарис історії совітських грошей, прелегент підкреслив ті особливості совітського грошовництва які впливають з мисполі зовнішнього торгу і зв'язности цін у суспільного сектора народнього господарства Світів. Зупинившись далі на зресті грошової маси за другу половину 1930 р., докладчик ствердив, що цей зріст не відповідає одяочі совому зростові тварової маси, а був викликаний проривом в господарчих плангах СССР. Це явище по історії є інфляцією; докладчик подає огляд тих аргументів, що приводять большевицькі фінансисты, коли намагаються докзати відсутність інфляції в СССР, і після критичної оцінки їх приходять

до висновку, що ці аргументи не є переконуючі.

Після доповіді відбулися дискусії.

— 14 листопада б. р., о год. 11-й, в помешканні Українського Наукового Інституту, під головуванням Його Блаженства Діонісія, Митрополита Варшавського і всієї Польщі, відбулося засідання Комісії в справі перекладу Св. Письма та Богослужбових Книг на українську мову. До складу Комісії входять: Архимандрит Полікарп, свящ. Іван Губа, В. С. Біднов, С. С. Богуславський, П. І. Зайців, М. П. Кобрін, О. Г. Лотоцький, В. В. Якубовський. По вступному слові Владика Митрополита про завдання і характер праці Комісії вислухано доповіді: В. Біднова «Стан перекладу Св. Письма та Книг Богослужбових» та О. Лотоцького «План роботи Комісії».

— Похорон Миколи Пекарського. 30 жовтня с. р. відправлено на місце вічного спочинку б. начальника Ветеринарної Управи Військового Міністерства УНР бл. п. Микола Пекарського.

В цей день в Митрополітальній церкві св. Магдалини на Празі відбулася служба Бога за спокій душі небіжчика, а після неї панахида, яку відправив Митрополит Діонісій в сослуженні з 6-ма священниками і 3-ма дяконами. Співав митрополітальний хор, якого довголітнім диригентом був покійний. Після панахиди товариші по службі покійного винесли з церкви труну з останками небіжчика і жалібний похід рушив на цвинтар на Волю.

Серед досить значної кількості присутніх йшли за труною представники місцевої української колонії на чолі з представниками Головної Управи УЦК. На труну було покладено багато металевих вінків, а серед них від української еміграції, від Митрополітального Хору, Духовної Консисторії, канцелярії Синоду та ін.

Поховано М. Пекарського біля церкви на православному цвинтарі на Волі.

— Козак Леонид Дронік (замість некролога). Леонид Дронік, козак Запорозької дивізії, народився 25 листопада 1899 року в с. Журівка, Прилуцького повіту на Полтавщині. Вступив до Запорозького корпусу в 1918 році підчас повстання проти гетьмана, коли була зайнята Полтава Запорозжцями. Перебував в усіх походах в складі Запорозжців. На інтернуванні перебував до 1924 року в м. Каліші. Одержавши там безтермінову відпустку, виїхав на працю до м. Лодзі, де був на фабриці Ейтінгсн, де робив аж до редуції в 1930 р.

Ще з часів перебування у війську, небіжчик був надзвичайно чесним, одвертим, дисциплінованим і амбітним козаком. Таким залишився і на еміграції. Після редуції, шукаючи працю, якої ніяк не міг знайти, він цілковито виснажився, бо не хотів нікого з товаришів обтяжувати, нікого не просив про допомогу. Коли вже не мав де й спати, то до пізньої ночі тинявся по вулицях, а над ранок удавався спати на двірці; але звичайно таких умов витримати вічно не міг, і з осені занеміг на сухоти. Незадовго до смерті одружився з Ганною Гожальчинською, з якою прожив лише 5 тижнів. Помер він 22 серпня 1931 року, а похорон відбувся 24 серпня того ж року на кладовищі Зажев у передмісті Лодзі.

Було відслужено панахиду католицьким священником, який сказав чулу промову, підкреслюючи, що небіжчик походить з Великої України, любив свою батьківщину, вступив до рідного війська — добровільцем, воював за батьківщину і вірним їй лишився до смерті.

На кладовище провозжали козак і друзі і місцеве громадянство. Було покладено 2 вінки: від сотника Барило та козаків Кучмія і Кравця з конвою командарма.

Ще одного Запорозжця загубила Україна. Вічна пам'ять козакові. Найлегкою буде йому чужа земля.

І. Барило.

— Іліанахида над могилою І. Золотницького. 8 листопада с. р. у Варшаві в першу річницю смерті І. Золотницького на православному цвинтарі на Волі відслужено було панахиду і посвячення пам'ятника, поставленого заходами Українського Воєнно-Історичного Т-ва. Співав український хор під керівництвом С. Сологуба.

— Смерть П. Руткевича. 7 листопада с. р. помер у Варшаві довголітній співпрацівник Головної Управи УЦК Паулін Руткевич.

— Міжорганізаційна комісія Допомоги безробітним українським емігрантам у Варшаві на своєму засіданню з 30 жовтня б. р. обрала Управу, до якої увійшли п. М. Лівичка — головою, проф. Шовгенів — заступником, п. К. Безручкова та Г. Лазаревський — секретарем. Членом Управи цієї комісії був і покійний П. Руткевич.

— З життя Українського Воєнно-Історичного Товариства. До завдань, які ставить перед собою Українське Воєнно-Історичне Товариство, належить і охорона та опіка над козацькими могилами. Реалізуючи ці завдання Т-во постановило поставити залізо-бетонні хрести старовинно-українського типу на 20 могилах українських інвалідів, козаків і старшин, що поховані на православному цвинтарі на Волі. Вже поставлено хрести на могилах полк. І. Золотницького та козаків Зелінського й Чоборарева. Замовлено і робиться решту 17 хрестів, які незабаром стануть і на інших могилах українських борців.

Слід підкреслити те, що ці хрести пам'ятники стануть над українськими могилами в тому кутку цвинтаря, де перебуває багато забутих російських могил, якими, як видно, немає кому заопікуватися і які знаходяться в сумному вигляді.

— Зміна адреси Головної Управи УЦК. Головна Управа УЦК змінила своє помешкання. Теперішня її

як рівно ж і інших організацій, що користуються її гостинністю, адреса: Warszawa, Czerniakowska, 204, m. 25.

— З музичного життя в Лодзі. 5 травня б. р. в Лодзі в салі Лодзинської філармонії виступив з власним концертном Український Національний Хор ім. Лисенка при Українським Центральним Комітеті під орудою п. С. Сологуба. Кероєник хору зарекомендував себе, як здібний диригент. Концерт пройшов дуже добре. Багатий програма обіймав музичні твори виключно українських композиторів: Стеценка, Лисенка, Кошиця, Гайворснського, Ніжанківського, Леснотовича й Людкевича. Першою річчю був «Прометей». Хор виявив велику дисципліну, високу техніку та прекрасний добір голосів. «Гей у Лузі» та «Вязанка українських пісень (стрілецьких та народніх)» викликали справжні овації у публіки. Місцеве громадянство з найчільнішими представниками військової та цивільної еллади зазрудило салю. Були представники місцевих польських та німецьких співочих товариств. Моральний успіх був повний. Місцева преса була повна прихильних рецензій на адресу музики української взагалі, а хору з окрема.

І. Барилс.

В Чехії

— В Українським Історично-Філологічним Товаристві в Празі 10 листопада 1931 р. відбулися доклади членів Товариства: 1. Петрова, В. М. — «Стратегічна оцінка операцій Війська Запорозького під орудою Кошового К. Гордієнка - Головка в 1708-709 р. р.» 2. Щербаківського. В. М. — «XV міжнародній етнопологічний Конгрес у Парижі».

В Бельгії

— В Бельгії почав виходити французькою мовою «Bulletin d'Informations Générales» під назвою «Les Nouvelles Ukrainiennes». Адреса редакції бюлетню —

61, Rue de Dave. Jambes-Namur. Belgique.

Редакція цього першого українського бюлетеню в Бельгії прохає, між иншим, в першому числі свого видання надсилати їй всієї публікації, друки і т. и. Бюлетень робить гарне враження тим, що не робить агітаційного тарараму, як напр. бюлетені наших «націоналістів», а подає позитивні широкі дані з цілого українського життя.

В Литві.

— Свято 1 листопада (від влас. кор.). Обходимо

свята 1 листопаду в Ковні відбулися в такому порядку: 31 жовтня уряджено концерт по радіо. Складається він з промов та соло-співів, 1 листопаду відправлено панахиди по полеглих в православної і католицькій церквах і зложено гуртком українців вінок на пам'ятник полеглих за незалежність Литви. Від литвинів при цій церемонії промовляв д-р Пурицький, а від українців п. Чучман. Під час церемонії покладення вінка на бані військового музею був піднятий український національний прапор.

Зміст

— Париж, неділя, 22 листопаду 1931 року — ст. 1. — *** ст. 2. — К. М а ц і є в и ч . Пам'яті М. Галушинського — ст. 2. — Г л . Л . Обов'язкове загальне навчання на совітській Україні — ст. 9. — І . З а т а ш а н с ь к и й . Справа вбивства Ноя Рамішвілі — ст. 13. — O b s e r v a t o r . З міжнароднього життя — ст. 15. — З преси — ст. 17. — З широкого світа — ст. 18. — Х р о н і к а : З Великої України — ст. 20. — З життя укр. емігранції; Франції — ст. 23. — В Польщі — ст. 24. — В Чехії — ст. 26. — В Бельгії — ст. 26. — В Литві — ст. 27.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ ТЕОДОР САВУЛА У ВІДНІ

має на складі у с і у к р а ї н с ь к і к н и ж к и , листівки, картини, мапи і укр. товариські значки. На бажання висилає свій великий ілюстрований каталог. Адресуйте:

Ukrainische Buchhandlung Theodor Sawula, Wien I. Riemerg. 2
Autriche.

Нова книжка поезій

Є. МАЛАНЮКА

„Земля й Залізо“

Ціна 10 фр.

Замовляти в книгарні «Тризуб», 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V)

Від Українського Воєнно-Історичного Товариства.

На ланах широкополих псеволоеної України, під м. Базаром на Волині, стоїть висока могила. Немає пам'ятника на ній, немає звичайнісенького хреста, не правлять панахида біля неї, і лише потайки там, під московською неволюю, оповідають за цю могилу батьки дітям своїм.

Оповідать всі, що десять років тому купка напів голих, босих, майже без зброї, лицарів сміливо посунулася проти дивізій та бригад, проти гармат та кулеметів окупантської армії, посунулася, щоб визволити Україну-матір з ворожих лабетів, посунулася, щоб заманіфестувати всьому світові про живучість ідеї незалежності, державності України.

Що майже місяць боролися ці герої проти наїзників, аж поки—вичерпані нечуваними морозами, глибокими снігами того року, змучені безперестанними боями, боротьбою без сну, без відпочинку, вистрілявши остгнні набой, вони, напів живі, поранені, з відмерзлими ногами, — не попали до рук численного ворога-окупанта.

Що навіть сам лютий ворог дивувався їхній чистій, безкорисній, фанатичній ідейності, героїзмові, любові до батьківщини, він обіцяв їм дарувати життя, пропонував їм служити у себе, але лише відмовилися всі від цієї любові, заплямували своє служення батьківщині, ідею незалежності України.

І що ці напів живі, напів притомні мученики, всі, як один, з огидою з приривом відкинули це, свідомо ідучи на смерть; що понесли їх, бо більшість йти вже не могла, на цю смерть, і що з вірою вже неземною в майбутнє щастя батьківщини, в дружнім співі «Ще не вмерла Україна», подали вони під кулеметними стрілами до спільної могили...

359 було тоді розстріляно в Базарі, 359 поховано в цій могилі без хреста, без пам'ятника.

10 років лежать там шляхетні кісти наших героїв, наших мучеників за нашу долю, за нашу батьківщину...

Це ті, з ким ми опліч билися за Україну, це ті, з ким переходили ми на вигнання, з ким по таборах горювали на батьківщині.

І чий же обов'язок, як не наш утворити їм пам'ятник нерукотворний, зберегти святу пам'ять їхню для наступного покоління, для України, для цілого світу?!

І щоб гідно вшанувати їхню пам'ять, Управа Українського Воєнно-Історичного Товариства покликала до життя «Комітет по вшануванню пам'яті 359-ти в десятю річницю їх мученицької смерті в Базарі», що має завчасно підготувати відповідну на їх пошану жалібну урочистість, як в центрі, так і по всіх визначніших осередках скупчення українців на її гнанні.

Крім того, Управа Воєнно-Історичного Товариства приступила до видання окремою книжкою ч. III «За Державність» всіх зібраних і багато ілюстрованих матеріялів, що стосуються тільки Зимового походу року 1921 у всій його цілості, щоб цим залишити Україні на вічні часи невичищому пам'ять про найгарячішу, найвідданішу її офіру...

Але все це зв'язане з великими грошевыми видатками. Треба чимало грошей, яких і бракує Комітетсві.

І ось Комітет звертається з закликом по пожертви на це до всіх українців.

Не маємо до кого більше звернутися, не маємо у кого більше просити

Комітет добре свідомий всієї матеріяльної скрути і кризи сььогодняшньої, і найгостріше відбивається ця скрута, ця криза, ці злідні на нас українцях.

Але залишається у нас, майже всього псебгденних, ще наше життя,

наші сили, — а ті 359 віддали за батьківщину все. Отже, святий наш обов'язок дати на вшанування їхньої пам'яті хоч що небудь майже з нічого.

І Комітет свідомий, що ці пожертви будуть, що на ці грошеві, але всезагальні, безвиняткові дари він матиме змогу створити для 359 в десяту річницю їхньої смерті посиленний пам'ятник нерукотворний.

Підписні листи повертати й листування в цій справі слати на адресу Українського Воєнно-Історичного Товариства: — Warszawa, Saska Kępa, ul. Elsterska 8, m. 8; гроші — на рахунок Товариства в Р. К. О. ч. 68686.

Року Божого 1931, місяця вересня 20 дня.

Генштабу генерал-хорунжий Марко Безручко, генштабу генерал-хорунжий Всеволод Змієнко, полковник Михайло Садовський, інженер Віктор Яновський, підполковник Юрко Науменко, сотник Володимир Шевченко, сотник Василь Недайкаша, поручник Янів Фартушний.

Виказ жертв.

що надійшли по підписних листах до «Комітету по вшануванню Пам'яті 359 в десяту річницю їх мученицької смерті в Базарі» — при Українському Воєнно-Історичному Товаристві» до 30 жовтня 1931 р.

З Франції — від членів Українського Гуртка в Віляр-де-Плянней (Савоя)

Підписний лист ч. 38 підполк. Бобро:

	фр. фр.
1. Адамович Петро	10
2. Завальницький Петро	10
3. Завальницька Аделя	5
4. Побережний Пилип	10
5. Воблий Володимир	5
6. Костюк Федір	10
7. Льодін Володимир	25
8. Бобро Петро	41

Разом: 116

З Люксембургу:

Підписний лист ч. 54 Шкрабій Семен — 10 фр. фр.

З Польщі:

Підписний лист ч. 6:

	зл. пол.
1. Штундер Зиновій	1
2. Штундер Кость	4

Підписний лист ч. 26 інж. Реутова з Любліна:

1. Реутів К. пполк.	5
2. Карман А сотн.	3
3. Вінцерський	2

Підписний лист ч. 65:

1. Нестеренко П.	5
--------------------------	---

Підписний лист ч. 84:

1. Ермолаїв М.	1
------------------------	---

Голова Комітету — М. Безручко
генштабу ген.-хор.

Скарбник — (—)

До Українських Громадян у Франції.

Чи ви уже внесли свою датку до Т-ва Прихильників Української Господарської Академії в Чехословаччині?

Комітет Підтримки Укр. Госп. Акад. в Чехословаччині при Спілці Укр. Інженерів у Франції.

Передплачуйте !

Читайте !

„КОЛЮЧКИ“

єдиний український сатиро - гумористичний журнал
на еміграції

Адреса редакції Л. Биковський. Bagatela 8 m. I. Warszawa.
Рахунок П. К. О. — No 21485.

**Передплачуйте одинокий український
журнал**

К І Н О

присвячений справам кіно-продукції, фото, радіо і театрові.

«К і н о» виходить два рази в місяць об'єму від 12-16 сторін з гарною трибарвною обгорткою. Передплата річно 1.50 ам. дол. Річні передплатники одержать даром всі числа з 1930 року.

Адреса Видавництва «К і н о» — Львів, вул. Бляхарська, ч. 8.

Комітет Підтримки Української Господарсь- кої Академії при Спільці Українських Інжене- рів у Франції

закликає всіх українських громадян у Франції та українські організації до складання внесків у допомоговий фонд для загрошеної в своєму існуванні Української Господарської Академії в Чехословаччині.

Гроші просяться надіслати на поштової чековий рахунок:

Cheque postal 152825 — Paris,

Monsieur NECAJ Simon.

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДЯНЕ !

Вступайте також особисто та введьте ваші організації до яких Ви належите, звичайними членами або членами - протекторами Товариства Прихильників Української Господарської Академії в Чехословаччині!

Поплаток членський — 10 і 100 доларів.

Вийшла з друку
К Н И Ж К А
„СОЛОВЕЦЬКА КАТОРГА“

(документи) під редакцією Л. Чикаленка, 72 стор.

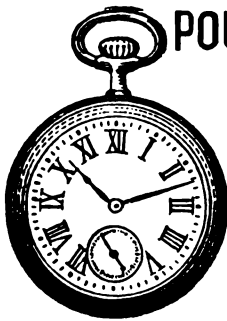
Ціна 1 зол. 50 грош. Чистий прибуток від продажу призначається на допомогу збігцям з Соловецьких островів.

З замовленнями звертатись по адресі: Варшава, Подвале 16, пом. 15. Книгарня УЦК.

Повідомлення

Кореспонденцію для нашого представника у Польщі п. І. Липовецького належить надсилати на нову адресу:

Warszawa, Czerniakowska 204 m. 25.

POUR 8 Frs. NOUS LIVRONS

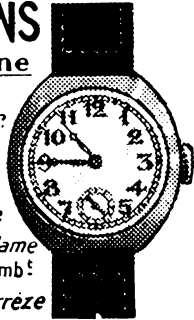
une montre et chaîne
ou bracelet parfaite

*homme, dame, à remontoir,
mouvement très solide
soigneusement réglé 36 h.*

chronomètre : garantie
6 ans. simili or, argent. Même

*prix bracelet homme ou dame
lumineux choix* Envoi contre remb!

DORAT à BRIVE. Corrèze

ENVOI FRANCO PORT ET EMBALLAGE POUR TOUTE GARE GRAND RESEAU

Porcs pesant 100 kilos à 7 mois et 200 kilos à 10 mois

PORCS

Croisements sélectionnés anglais et croisés
Pur-sang. Elevés, achetés directement à la production, supprimés l'intermédiaire
J'expédie immédiatement les commandes par caisse de
2, 3, 4, 5, 6, 8, 10 porcs, franco dans toutes gares de France
transport, emballage, mortalité et responsabilité en route à ma charge

PORCS de 58 jours env.	80 fr. fee
PORCS de 2 mois env.	90 --
PORCS de 2 mois 1/2, 18 k. env.	105 --
PORCS de 3 mois 22 k. env.	130 --
PORCS de 3 mois 1/2, 26 k. env.	160 --
PORCS de 3 à 4 mois, 31 k. env.	190 --

Mâles et Femelles pour reproduction sur demande
Assurance gratuite 6 mois contre la morbidité

Ecrire : CREMON Elie Domaine d'Imbert, BRIVE (Corrèze)

SAUCISSONS

Pur porc sec garanti.	25	fr. le kg.
Porc et bœuf sec Arles	16	--
Porc et bœuf étuvé.	10	--
Saucisse fraîche pur porc	13	--
Pâté de foie et frittons ^{cuits au} _{four}	12	--

*Marchandise expédiée en colis postal 4 et 9 kilogs
franco port et emballage toute gare tous les jours*

Mandat, Remboursement, Crédit après références

Ecrire: **TUDOR, Salaisons, BRIVÉ (Corrèze)**

MOUTONS ET BREBIS

Nous pouvons vous expédier immédiatement des agneaux, agnelles, béliers, brebis, mouton, genre berrichon, lauraguals, quercynois, ayant actuellement 2 à 3 Kgs de laine. Nous garantissons tous ces animaux de 1re qualité, sains et de bonne venue, bêtes rustiques pouvant rester dehors par tous les temps.

EXPÉDITION FRANCO PORT ET EMBALLAGE POUR TOUTE GARE

Agneaux petits 3 mois, sevrés, qui mangent bien..	90 fr.
Agneaux ou Agnelles 3 à 4 m. sevrés solides et vigoureux..	100 fr.
Agneaux ou Agnelles 4 à 5 mois, 20 kg. environ..	150 fr.
Agneaux ou Agnelles 8 à 9 mois, 28 kg. environ..	180 fr.
Moutons ou Brebis 10 à 12 mois, 35 kg. environ..	190 fr.
Brebis 13 à 14 m., 40 kg. env., pouvant être mère..	220 fr.
Brebis avec son agneau.....	300 fr.
Brebis avec deux agneaux (doubles).....	400 fr.

PÉTITS PORCS D'ÉLEVAGE DISPONIBLES TOUTE L'ANNÉE
Indiquez-nous (sûrement) à la commande votre adresse et la gare destinataire

CRÉMON Elle, BRIVÉ (Corrèze)

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V^e
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.